

ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับหลัก การบัญญัติศัพท์

มงคล เดชนครินทร์
ราชบัณฑิต สำนักศิลปกรรม
ราชบัณฑิตยสถาน

คำสำคัญ : การบัญญัติศัพท์, การทับศัพท์

เป็นที่ทราบกันดีในแวดวงนักบัญญัติศัพท์วิชาการว่า ราชบัณฑิตยสถานมีหลักการบัญญัติศัพท์ที่ใช้เป็นแนวปฏิบัติกันมานานแล้ว หลักการนี้มีประกาศอยู่ในคำชี้แจงของพจนานุกรมศัพท์บัญญัติทุกเล่มของราชบัณฑิตยสถาน โดยที่เนื้อความเป็นดังนี้

๑. **วิธีคิดคำขึ้นใหม่** คือถ้าศัพท์ใดสามารถผูกคำขึ้นใหม่ได้ก็จะพยายามใช้คำไทยก่อน ต่อเมื่อหาคำไทยที่เหมาะสม และตรงกับความหมายของศัพท์ไม่ได้แล้ว จึงหาคำจากภาษาบาลีและสันสกฤตที่มีใช้อยู่แล้วในภาษาไทยมาผูกเป็นศัพท์

การบัญญัติศัพท์โดยคิดคำขึ้นใหม่ใช้หลักเกณฑ์ดังนี้

๑.๑ คำที่ผูกขึ้นจากคำไทย

ให้มีจำนวนคำน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ศัพท์ที่บัญญัติขึ้นมีลักษณะเป็นการนิยามศัพท์ การใช้รูปพบที่ไม่จำเป็นจะไม่ใช่

๑.๒ ศัพท์บัญญัติที่ผูกขึ้นจากคำบาลีและสันสกฤต ถ้าศัพท์นั้นมีคำขยายประกอบหน้าคำนาม การผูกศัพท์อาจใช้หลักเกณฑ์การสมาสหรือสนธิตามไวยากรณ์ของภาษาบาลี คือคำขยายอยู่หน้าคำนาม หรืออาจใช้หลักกรขยายคำตามไวยากรณ์ของไทย คือคำขยายอยู่หลังคำนามก็ได้ ทั้งนี้ให้ขึ้นอยู่กับความถูกต้องตามความหมายของศัพท์ ความสละสลวย และความกะทัดรัดของศัพท์ที่ผูกขึ้น

๒. **วิธีทับศัพท์** คือ การเขียนศัพท์ในภาษาหนึ่งมาเป็นภาษาไทยด้วยตัวอักษรและตามอักษรวิธีของ

ภาษาไทย

ในการทับศัพท์ใช้หลักเกณฑ์การทับศัพท์ของราชบัณฑิตยสถานตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๒ และลงวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๕

ส่วนการถ่ายเสียงคำ ให้ยึดสำเนียงการออกเสียงตาม The Chambers Dictionary และพจนานุกรมเล่มอื่น ๆ เพื่อให้ออกเสียงได้ถูกต้อง ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความนิยมในแวดวงวิชาการที่เกี่ยวข้องด้วย

นอกจากหลักการอย่างกว้าง ๆ ที่กล่าวถึงแล้วนี้ ยังมีรายละเอียดปลีกย่อยบางอย่างในการบัญญัติศัพท์ที่ทางราชบัณฑิตยสถานไม่ได้เขียนลงไว้อย่างเป็นทางการ แต่ก็เป็นที่ยอมรับหรือมีแนวโน้มว่าจะยอมรับกันโดยปริยายอยู่

บ้างในแวดวงของผู้บัญญัติศัพท์วิชาการ ในบทบรรณาธิการนี้ผู้เขียนจะขอตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับรายละเอียดปลีกย่อย

ดังกล่าวดังต่อไปนี้ คือ

แตกต่างกันไปตามศัพท์ภาษาต่างประเทศ ที่ต่างกัน แม้ว่าศัพท์เหล่านั้นจะมีความหมายคล้าย ๆ กัน ยกตัวอย่างเช่น

๑) การบัญญัติศัพท์แบบแยกข้อแตกต่าง คือ ใช้ศัพท์ในภาษาไทย

tool = เครื่องมือ, *instrument* = อุปกรณ์, *equipment* = บริภัณฑ์
symbol = สัญลักษณ์, *notation* = สัญกรณ์, *icon* = สัญลักษณ์

๒) การบัญญัติศัพท์แบบสมนัย คือ กำหนดให้ส่วนต่อท้าย (suffix) ของศัพท์ภาษาต่างประเทศบางคำมีคำ

แปลเป็นไทยตายตัวแบบหนึ่งต่อหนึ่ง ทำให้สามารถย้อนกลับจากคำในภาษาไทยกลับไปสู่คำภาษาต่างประเทศเดิม

ได้ง่าย เช่น -vision = -ทัศน์, -scope = -ทรรศน์, -logy = -วิทยา ดังในศัพท์ต่อไปนี้

television = โทรทัศน์, *telescope* = โทรทรรศน์, *biology* = ชีววิทยา

๓) การบัญญัติศัพท์แบบใช้ภาษาระดับสูง คือ ถ้าศัพท์ภาษาต่าง

ประเทศมีที่มาจากภาษากรีกหรือละติน ศัพท์บัญญัติในภาษาไทยก็จะใช้คำจาก

ภาษาบาลี-สันสกฤต ซึ่งถือว่าเป็นภาษาระดับสูงเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น

thermodynamics = อุณหพลศาสตร์, *cryogenics* = อุตศาสตร์
homomorphism = สาทิสันฐาน, *isomorphism* = สมสันฐาน

อย่างไรก็ตาม หลักการบัญญัติศัพท์เหล่านี้คงจะใช้กันในแวดวงวิชาการเท่านั้น เพราะผู้ใช้ศัพท์ในวงการ

อื่น ๆ เช่น วงการสื่อ และวงการสิ่งพิมพ์ทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ มักจะอาศัยคำทับศัพท์เสียเป็นส่วนใหญ่

เพราะสร้างศัพท์ได้สะดวกกว่าและทำให้ผู้บริโภคเข้าใจความหมายได้ทันที เช่น

computer = คอมพิวเตอร์, *hardware* = ฮาร์ดแวร์, *software* = ซอฟต์แวร์

ซึ่งก็หมายถึงว่า แวดวงวิชาการกับแวดวงสื่อสิ่งพิมพ์มีบรรทัดฐานในการใช้ศัพท์ต่างกัน

เมื่อกล่าวถึงคำทับศัพท์แล้ว ผู้เขียนบทความนี้ก็ขอตั้งข้อสังเกตด้วยว่า นักวิชาการกับคนที่อยู่นอกวงวิชาการ มีวิธีทับศัพท์ที่แตกต่างกัน คือนักวิชาการมักจะถือตามหลักเกณฑ์การทับศัพท์

ของราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งจะให้เสียงใกล้เคียงกับศัพท์ภาษาต่างประเทศ ในขณะที่คนนอกวงวิชาการ (หรือ “ชาวบ้าน”) มักจะทับศัพท์ให้ออกเสียงได้สะดวกหรือถนัดตามแบบไทย ๆ ยกตัวอย่าง เช่น นักวิชาการจะทับศัพท์ *Alabama* และ *Oregon* ว่า *แอลละแบมา* และ *ออริกอน* ตามลำดับ ส่วนคนนอก

วงวิชาการคงจะทับศัพท์คำทั้งสองนี้เป็น *อะลาบามา* และ *โอเรกอน* ตามลำดับ หลังจากเกิดเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยที่ภาคใต้ของประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ รอบทะเลอันดามัน เมื่อ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๔๗ แล้ว คำว่า *tsunami* ได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนและประชาชนทั่วไปเป็นอย่างมาก มีการ

ถกเถียงกันถึงคำทับศัพท์ในภาษาไทยที่จะใช้เรียกคำนี้ว่าควรเขียนอย่างไรจึงจะเหมาะสม คือควรเป็น “สึนะมิ” หรือควรเป็น “สึนามิ” เรื่องนี้ ราชบัณฑิตยสถานได้ชี้แจง (ในจดหมายข่าวราชบัณฑิตยสถาน ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑๖๓ เดือนธันวาคม ๒๕๔๗) แล้วว่า มีคำในภาษาญี่ปุ่นจำนวนมากที่เข้ามาสู่ภาษาไทยทั้งก่อนและหลังการเผยแพร่หลักเกณฑ์การทับศัพท์ของราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๓๕ ทำให้มีวิธีการเขียนคำทับศัพท์ภาษาญี่ปุ่นอยู่ ๒ วิธีด้วยกัน วิธีแรกยึดตามหลักเกณฑ์ของราชบัณฑิตยสถาน (แบบแผนของนักวิชาการ) ซึ่งทำให้ได้คำที่ออกเสียงใกล้เคียงคำในภาษาญี่ปุ่นเดิม ส่วนวิธีที่ ๒ ยึดหลักว่าเขียนแล้วอ่านได้สะดวก

ในภาษาไทย (แบบแผนของคนนอกวงวิชาการ) ยกตัวอย่างว่า คำจากภาษาญี่ปุ่นที่เขียนด้วยตัวอักษรภาษาอังกฤษว่า *Kyoto, karate, sashimi* และ *Daimaru* นั้น นักวิชาการจะใช้คำทับศัพท์ในภาษาไทยว่า *เกียวโต, คาราเต้, ซาซิมิ* และ *ไดมารู* ตามลำดับ ในทำนองเดียวกัน คำว่า *tsunami* ก็ควรใช้ในแวดวงวิชาการว่า *สึนะมิ* ส่วนผู้ใช้กลุ่มอื่น ๆ หรือชาวบ้านทั่วไป ก็ขอเสนอให้ใช้ *สึนามิ* ด้วยเหตุผลว่าออกเสียงได้ง่ายกว่าตามที่กล่าวไว้แล้ว

โดยสรุป การใช้ศัพท์บัญญัติในภาษาไทย ทั้งที่เป็นคำที่คิดขึ้นใหม่และคำทับศัพท์ จะยังคงมีบรรทัดฐานเป็น ๒

อย่างอยู่ต่อไป คือในแวดวงวิชาการใช้อีกอย่างหนึ่ง (ซึ่งควรเป็นตามที่ราชบัณฑิตยสถานบัญญัติ) ส่วนคนนอกวงวิชาการก็ใช้อีกอย่างหนึ่ง (ตามความสะดวกของผู้ใช้)

เพื่อเป็นการส่งท้ายก่อนจบบทความนี้ ผู้เขียนในฐานะที่เป็นนักบัญญัติศัพท์คนหนึ่ง ใคร่ขอเสนอคำในภาษาไทยที่จะใช้แทนคำทับศัพท์ของ *tsunami* แก่ท่านผู้อ่านสักคำหนึ่ง คือคำว่า “คลื่นพิฆาตอ่าว” เหตุผลก็คือว่า คำคำนี้ให้ความหมายใกล้เคียงกับคำดั้งเดิมในภาษาญี่ปุ่น และให้ความหมายเพิ่มเติมว่า เมื่อเข้ามาในอ่าวแล้วก็ก่อให้เกิดภัยพิบัติร้ายแรงแก่ชีวิตและทรัพย์สินของคนเรา อย่างที่ทราบกันดี